List 46. **NOVICE** Tečaj XLIX.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 21. novembra 1891.

Z Dunaja, 18. nov. 1891.

Vihar proti slovenskim poslancem se je nekoliko polegel. Sicer se je vprizoril samo v treh slovenskih listih — „Slov. Nar.“, „Edin.“ in „Rodoljubu“ —, dočim so se vsa druga glasila ali naravnost oglasila za poslance in odobravala njih postopanje, ali so pa neutralna ostala, ne da bi se izrekla za ali proti poslancem. Ker tudi mi odobrujemo taktiko slovenskih poslancev, kakor smo že večkrat izrekli, obračamo svoje besede naravnost na adreso treh nasprotujočih listov.

V bistvu smo na vse strani razložili in z razlogi podprli taktiko naših poslancev in danes ni naš namen, to nadaljevati in poslance zagovarjati, ker zagovarjajo se sami in s svojim delovanjem pobijajo krive misli, katere so se o njih zatrosile v en del slovenskega občinstva. Mi ne ugovarjamo kritiki nasprotujočih listov, kritika je prosta in celo dolžnost časopisja, ne glede na to ali je komu in posebno poslancem po volji ali ne. A drugo je vprašanje, ali se opira kritika na resnične ali na krive okolščine. In prav v tem pogledu moramo izreči, da se nasprotujoče časopisje poslužuje večkrat krivih dejanskih okolnosti, — ne rečemo namenoma, ker zlovolje nikomur ne očitamo, a iz pomanjkljivega poznanja stvari in razmer.

„Novice“ so že v predzadnji številki na drobno pojasnile postopanje poslancev o Romanščukovem predlogu. Ker je to glasovanje in način, kakor je to zadevo „Slov. Nar.“ razpravljal, vzbudilo toliko nevolje med slovenskim občinstvom, pričakovali smo, da list ne krati tega pojasnila svojim čitateljem. Preverjeni smo, da marsikateri, ki je ta korak slov. poslancev obsojal, bi drugače sodil, če bi izvedel to pojasnenje.

Danes nam je kazati na druge dejanske napačnosti. V poglavitni spodtik je omenjenim listom to, da so jugoslovanski poslanci z češkimi veleposestniki, rumunskimi in nemško-konservativnimi poslanci v eni parlamentarni zvezi. Jugoslovanski poslanci bi se morali te „vsako plodno delovanje zavirajoče zveze“ otresti, in z Mladočehi ter moravskimi poslanci stopiti v poseben klub, blizo 70 poslancev. Tako „Edinost“. „Rodoljub“ pa ne jemlje v poštev moravskih poslancev, ampak maloruske, s temi bi se napravil klub 70 poslancev. — Ali tako, kakor bi si kdo želel in bi se komu zljubilo, se ne dajo grupirati poslanci. Moravski in maloruski poslanci imajo tudi svoje glave in svoje nazore. Dosedaj nismo čuli, da bi moravski Čehi in Malorusi želeli Jugoslovane med se in mislimo toraj, da očitanje slov. poslancem, zakaj se ne družijo z omenjenimi skupinami, bi bilo le tedaj na mestu, če bi bilo dokazano, da je to združenje le od slovenskih poslancev odvisno, in da so le oni, kateri tega združenja nočejo. Opomin na slovenske poslance bi bil na pravšem mestu proti moravskim Čehom; oni so vender v prvi vrsti poklicani sodelovati, spojiti se s svojimi rojaci iz kraljestva in vender nočejo ali ne morejo. In kako še le Malorusi! „Rodoljub“ meni, da so bili Malorusi v prejšnjem zasedanji v Hohenwartovem klubu, a da so ga ostavili, ker jih je oviral v delovanji. To, — oprostite nočemo žaliti, — kaže nevednost v politiki. Malorusi še nikdar niso bili v Hohenwartovem klubu ali sploh kaki zvezi z drugimi Slovani. Pač pa je maloruski poslanec Kohanovski, če se ne motimo, l. 1884, prosil podpore in milosti za svoj narod — liberalne Nemce! Maloruski narod, čeravno šteje 3 milijone duš, je še le pri zadnjih volitvah dospel do 7, reci sedem poslancev, — po številu duš šlo bi mu jih 40 do 50. Slovenci pri svojem neznatnem številu in vkljub krivičnemu volilnemu redu jih imamo 14, oziroma z Istro 16. Koliko je še maloruskemu narodu storiti, da se bode primerno pošteval v avstrijski politiki. Mi se veselimo, čeprav počasnega maloruskega napredka in trdimo, da ravno v ta napredek stavimo upanje boljše bodočnosti. Čemveč poslancev pošlje Maloruski narod v državni zbor tem manjše bode število onih, kateri so vselej dobiti za protislovansko politiko. Toraj z Malorusi je stvar nekoliko drugačna, kakor sodi „Rodoljub“. Pa tudi dalmatinske poslance bi bilo treba vprašati, ali so oni za zvezo z moravskimi in maloruskimi poslanci in za izstop iz Hohenwartovega kluba. Le teh se pa še vprašati ne

more, ker uže tri tedne je le 1, reci en dalmatinski poslanec na Dunaji. Politika srca in politika dejanskih razmer je dvoje!

Oglejmo si še drug slučaj, da vidimo, koliko ulogo igra nevednost pri nasprotujočih listih. „Edin.“ trdi v svoji številki od 11. novembra, da so slovenski poslanci mlačni in nebrižni glede odsekov, da so malo ali nič v njih zastopani. Vpraša se, zakaj v odseku za vinorejo niso zastopani. Temu nasproti uči pogled v knjižico, v kateri so našteti vsi odseki s svojimi člani, da ga ni odseka, v katerem bi ne bili Slovenci zastopani in v odseku za vinarstvo so pa štirje slovenski poslanci (Robič, Ferjančič, Pfeifer in gf. Alfr. Coronini) vsi sami vinogradniki, in vrhu tega še en hrvaški Borčič. Prav ima „Edinost“, da je to važen odsek za Slovence, to so spoznali tudi slovenski poslanci in so gledali, da jim je dal lasten klub dva mandata, dobili so pa še enega od Poljakov in maloruski mandat. A ljudstvo, ki čita samo „Edinost“, delalo si bode svojo sodbo po tem, kar ona piše. S tem, kar trdi „Edinost“ pa ni samo rečeno, poslancem ni nič mari za ta odsek, kakor za marsikateri drugi ne; s tem je rečeno več, — slovenski poslanci se ne brigajo za vinarstvo, čeravno je vino skoraj povsod po Slovenskem velik del produkcije, čeravno tiči v vinarstvu velik del slovenskega kapitala in čeravno preti trtna uš uničiti ta kapital. Ribjo kri bi moral imeti, komur ne vskipi, videčemu, da je vinarstvo slovenskim poslancem deveta briga. „Edinost“ izrecno pozivljamo, da popravi to zmoto in se na to zanašamo, ker vemo iz ponatisa člankov „z Dolenjskega,“ da se pri njej čitajo „Novice.“ Slovenski poslanci pa niso samo člani odseka za vinarstvo, oni so tudi delujoči člani, in zakoni, ki so v zadnji dobi izišli, pričajo o tej delavnosti. Omenimo samo to, kar je dokazano po stenografičnem zapisniku, — ker delovanje v odseku se ne da lahko kontrolirati — zakona z dne 15. junija 1890 št. 143 drž. zak., kateri dovoljuje za v novič nasajene vinograde 10letno prostost davka, bistvena določba, pa ta prostost velja pri večjih vinogradih tudi vže od nasajenega $^1/_4$ hektara, vsprejeta je ravno na predlog in utemeljenje slovenskega poslanca.

Poleg teh dejanskih popravkov spregovoriti nam je še par besed o Hohenwartovem klubu in odnosno jugoslovanskem klubu. Zborični seji 13. in 14. t. m. nam neovržno spričujeta, kako intenzivno slovenski poslanci parlametarno delujejo ter s tem izpodbijajo očitanje, da so jim po klubu „usta zamašena“ in „roke zavezane.“ Seji 13. in 14. t. m. veljali sta Slovencem in bili sta najviharneji v novem državnem zboru. Posl. Klun je kakor že prejšna leta govoril o ljudskem šolstvu na Koroškem in v Trstu, bičal je iznenadno odstavljenje nadzornika Komljanca in imenovanje Sokola za muzičnega učitelja na ljubljanskem učiteljišči. Minister Gautsch odgovarjal je tako nezaslišano, v nemškem duhu, da je strmela cela desnica in od veselja ploskala levica. Vse se je vprašalo, kaj to pomeni in ali je govoril minister na svojo roko ali je bil tolmač mišljenja celega kabineta. Drugi dan je nastopil posl. Šuklje in je v govoru, kakor se malokedaj v taki dovršenosti slišijo v parlamentu, pobijal ministra. Večina zbornice je z viharnim odobravanjem Šukljevega govora dokazala simpatije za razžaljene Slovence in posebno so skupine konservativnega kluba izražale svojo solidarnost s Slovenci. Ta nastop ministrov daje naši nasprotujoči žurnalistiki priliko, da zopet očita slov. poslancem zvezo s Hohenwartovem klubom, rekoč tako ničev je ta klub in tako malo ga ministerstvo v poštev jemlje, da se ne pomišlja, Slovencem dati tako ponižujoč odgovor. Mi pa obrnemo vprašanje in vprašamo ali bi se minister bolj pomišljal dati Slovencem tak odgovor, če bi bili le-ti samo s dalmatinskimi poslanci — ali prav še s zgoraj omenjenim enim edinim aktivnim dalmatinskim poslancem — v samostojni zvezi? Slovenski poslanci ravno v sedanjim položaji občutijo korist večje parlamentarne zveze in zadoščenje more priti Slovencem le po solidarnem nastopu vsih skupin konservativnega kluba. Če nas vsa znamenja ne varajo, bode se to tudi zgodilo. Gautsch je na svojo roko govoril. Razdražile so ga pikre besede slovenskega poslanca in svoji razdraženosti dal je duška izjavljajoč nazore, katerim bi se človek ne čudil, da jih izjavlja skrajni levičar, kateri so pa nezaslišani iz ust avstrijskega ministra. Včeraj prišla je sem deputacija koroških Slovencev in upamo, da bode tako opravila, da se bode jasno videlo blagodejni upliv velikega konservativnega kluba.

Iz Ljubljane dne 20. nov. 1891.

Govor ministra Gautsch-a, katerega prinašamo v poročilu o državnem zboru o glavnih potezah, razburil je ne le slovenske poslance, marveč tudi vse nemške-konservativne in češke poslance. Govor je bil po našem mnenju neumesten, kajti v njem je bilo toliko žaljivega za nas Slovence, da bi moral vsak minister, bodi si Gautsch ali kdo drugi vender le premisliti, da ne gre odrekati kar naravnost narodu, ki je vedno zvest bil državi in cesarju, ter zanjo daroval blago in življenje, pravic zagotovljenih mu v državnih osnovnih zakonih.

Minister Gautsch je rekel, da je nemščina za vsakega avstrijskega državljana neizogibno potrebna, in po tej izjavi ni upati, da bi se v šolah na Koroškem ponemčevanje ponehalo. S tem se odreka koroškim Slovencem pravica vzgojati se v svojem materinem jeziku, katera je zagotovljena v članu 19. osnovnih državnih zakonov, katere spoštovati in izpolnjevati bi moral vsak. Naš poslanec Šuklje povedal je bridke resnice v svojem izvrstnem govoru, za katerega mu moramo biti vsi Slovenci jako hvaležni, ter dokazal, da ne sloni ministrova izjava na postavnih tleh. Povedal je ministru, da so poslanci slovenskega naroda in ž njimi vsi Slovenci brez razločka pripravni vzprejeti boj, katerega jim je napovedal minister. Povedal mu je tudi, da niso slovenski poslanci nikdar pričakovali slišati takih besed iz ust

člana vlade, katero so dosledno in zmerom podpirali, ter jej izkazali morebiti še preveč vslug.

Ako je poslanec Šuklje rekel, da bode stal v tem boju ves slovenski narod kot en mož za slovenskimi poslanci, borečimi se za pravice in narodni obstanek, se gotovo ni motil. Boja tega sicer ne sprejemamo z veseljem, ker smo popolnoma prepričani, da bode stal mnogo žrtev, ali ako se ga nam hoče vsiliti, se ga ne bojimo, ker na naši strani je pravica, in kjer je pravica je tudi Bog. Žal, da se noče na merodajnem mestu spoznati neovrgljive resnice: iustitia fundamentum regnorum. Pri vsem tem žalostnem položaji, v katerem se nahajamo, tolaži nas vender to, da ne bodemo osamljeni v tem boju, ampak da nam hočejo pomagati tudi naši dosedanji stari zavezniki konservativni Nemci, ki zastopajo veliki del nemškega naroda. V tej nadi nas je potrdil nemški konservativni poslanec dr. Ebenbach, ki je v imenu svojih somišljenikov izrekel, da se popolnoma vjemajo z nazori, katere je razložil profesor Šuklje v svojem govoru. Iz tega pa sledi, da ni še nikakor potrebno, da bi naši poslanci, če spremené taktiko nasproti vladi, spreminili isto tudi konservativnem klubu nasproti.

Pa tudi zastopnikom češkega naroda moramo biti hvaležni, ki so nam pritekli na pomoč, ter pokazali, da je tudi njem vedno pri srci osoda bratskega slovenskega naroda.

Ta razprava dokazala je, da naši vrli zastopniki ne bodo osamljeni, ako bodo prisiljeni stopiti v opozicijo.

Srednje šole.

Govor poslanca Karola Kluna v državnem zboru.

Pred vsem prosim, gospoda moja, da mi ne zamerite, če bodem govoril o stvareh, o katerih se je že večkrat govorilo v tej zbornici. Dobro vem, da ni prijetno poslušati, kar je kdo že večkrat slišal, ali verjemite mi, gospoda moja, da je za nas še neprijetneje, stare pritožbe ponavljati in izpostavljati se nevarnosti, da smo zbornici nadležni in dosežemo baš nasprotno, kar bi želeli.

Dovolj že poznate zahteve, katere so stavili zastopniki slovenskega naroda v tej visoki zbornici glede na šolstvo. Če letos zopet izpregovorim o tem, mi daje k temu pogum stari pregovor: „Gutta cavat lapidem, non vi sed saepe cadendo.“ Letos je pa še moja posebna dolžnost, da izpregovorim o teh stvareh, ker sta ožja somišljenika v budgetnem odseku bila zadržana, da nista mogla o njih izpregovoriti, in bi se iz molčanja utegnilo sklepati, da smo se že naveličali teh zahtevanj, ko v resnici mi ne odstopimo za pičico od svojih zahtev.

Kdor je pravičen in nepristransk, priznati mora, da smo se v zahtevah svojih ozirali vedno na obstoječe razmere in pa na državne koristi, kajti zahtevali smo le slovenske paralelne razrede na zavodih, namenjenih slovenskim otrokom. Ta zahteva je tembolj opravičena, ker so se slovenske paralelke, katere je osnoval prejšnji učni minister, dobro obnesle, kakor je priznala učna uprava sama.

Italijanski zastopniki stavili so jednako zahtevo zastran italijanskih paralelk na gimnaziji v Gorici, katero pohaja italijanska mladina. Mi smo njih zahteve odkritosrčno podpirali, ker mi jim privoščimo, kar sebi želimo, ker mi zahtevamo jednako pravico za vse in je nikomur nočemo kratiti.

Visoka učna uprava je opetovano v budgetnem odseku pa tudi v zbornici obtala, da hoče dovoliti, da se zaporedoma osnujejo slovenske, oziroma italijanske paralelke. Žal, da je do sedaj ostalo le pri lepih besedah. Celje, Gorica in Trst zaman čakajo na tako vravnavo tamošnjih srednjih šol, da bi slovenska mladina, ki je v Celju in v Gorici vender v večini, oziroma italijanska mladina, mogla se izobraževati v materinščini, kar je vender v državnih osnovnih zakonih slovesno zagotovljeno. Da, celo kaže se, kakor bi že obžalovali, da so deloma dovolili to zakonito zajamčeno pravo, in bi že radi preklicali, kar so dozdaj storili; kajti v Mariboru osnovane takoimenovane slovenske paralelke se bistveno razločujejo od ljubljanskih slovenskih paralelk. Če se pa hočejo slovenske, oziroma italijanske paralelke morda celo tako osnovati, kakor se je zadnji čas poskušalo v Gorici, kateri poskus se je, zdi se mi, opustil, potem bi slovenske, oziroma italijanske paralelke pač ne imele nobene vrednosti in ostale mrtvorojeno dete. Če bi se ves pouk v materinščini omejil le na materinščino kot učni predmet in morda še na veronauk in zemljepis, potem se pač o slovenskih, oziroma italijanskih paralelkah prav za prav še govoriti ne more. (Tako je! na desnici.)

Poleg tega pa moramo omeniti, da od učencev, ki se oglase za slovenske paralelke, zahtevajo jednako znanje nemščine (Čujte! Čujte! na desnici) kakor od kandidatov za nemške paralelke. S tem se je pa vzel ves pomen olajšavi, ki se je hotela dati učencem, kateri še niso nemščine dosti zmožni. (Res je! na desnici.)

Visoka naučna uprava si jako prizadeva, da izvede reformo srednjih šol, in zato zasluži vso hvalo in priznanje. Mislim pa, da bi se ne pridobila nič manj hvale, pa gotovo več zasluge, ko bi preustrojila srednje šole tako, da bi ugajale potrebam in željam posamičnih narodov. (Dobro! Dobro! na desnici.)

Postopanje, kakoršno je sedaj priljubljeno učni upravi, pa mora vzbujati le nezadovoljnost narodov. Če se sprava, sporazumljenje narodov, katero žele vsi pravi rodoljubi, ne bode doseglo, moramo, verjemite mi, to v veliki meri zapisati na rovaš naučne uprave (Prav res! na desnici.), ki se pri svojih odločbah ravna po vseh mogočih političnih ozirih, najvažnejši politični ozir, zadovoljitev narodov, pa popolnoma v nemar pušča. (Poslanec dr. Trojan! Izvršitev ravnopravnosti!)

(Konec prihodnjič.)

---

*

Politični pregled.

Domače dežele.

Dne 6. t. m. obravnavalo se je v državnem zboru o srednjih šolah. Poslanec dr. Hoffmann Wellenhof je priporočal, da bi privoščili ženskam več izobraženja, ker jim pripada odgoja otrok. Ženska izobražba je pa tudi en del socijalnega vprašanja, posebno ako se pomisli, da jih ostane dan današnji večina neoženjenih ter, da so primorane samostojno se preživeti. Stürgh se je vladi zahvalil za nove lepe prostore, katere je preskrbela obema Graškima gimnazijama. Priporoča pa vladi, da bi se še tretji enak zavod napravil v Gradci. Dalje hvali najnovejšo naredbo naučnega ministra glede poučevanja klasičnih jezikov, ki dokazuje ministrovo naklonjenost do humanističnega pouka. Izrekel se je dalje Stürgh proti naredbi prejšnjega naučnega ministra, ki oproščuje one dijake, ki so imeli v zadnjih dveh letih iz fizike in zgodovine red „hvale vredno“ od zrelostnega izpita v teh predmetih. Konečno zahteva, da se protestantskim in židovskim veroučiteljem pripoznajo pravice in dolžnosti pravih učiteljev. Minister Gautsch, ki je govoril za poslancem Stürghom je rekel, da je pomnožil število profesorjev v 8 dijetnem razredu, in da se bode v bodoče vedno oziral na opravičene želje učiteljstva. Kar se pa tiče židovskih in protestantskih veroučiteljev, da so se predložili ministerstvu razni načrti, o katerih se še posvetuje. Glede pedagogiško-didaktiških vprašanj, o katerih se je v zbornici govorilo, se pa ne more zdaj izreči, obljubi pa, da bode še v teku tega šolskega leta izdal neke določbe, s katerimi se bode bavila tudi visoka zbornica. Za ministrom je govoril poslanec Engel ter zahteval, da se poboljša gmotno stanje suplentov. Dokazal je tudi, da je na Češkem in Moravskem premalo čeških srednjih šol, ki jih vzdržuje država, za to so primorane občine, da si jih same osnujejo, a vladina dolžnost pa je, da jih z državnimi sredstvi podpira. Govornik misli, da bi bilo dobro, da bi se bolj oziralo na učenje fizike in kemije ter da bi se nekoliko skrčil klasični poduk.

Poslanec Sokolovski govori o velikem številu suplentov na galiških srednjih šolah ter očita vladi, da zahteva glede vzdrževanja srednjih šol preveč žrtev od občin. Graja povišanje šolnine, katero jako hudo občutijo ubožnejši stariši dijakov. Le despotiške vlade stavijo zapreke omiki. Govornik obžaljuje tudi, da vlada tako malo stori za obrtne in strokovne šole v Galiciji. Dolžnost vlade je, delati na to, da se v državi poravnajo narodni in kulturelni prepiri. Koliko bolj bode vlada v poštev jemala opravičene zahteve dežel in narodov, toliko trdnejša bo država, toliko jačija monarhija na zunaj in na znotraj. Vsak navadno in logično misleči človek bi moral pritrditi tem besedam, samo naš naučni minister je druzega mnenja, o čemur se bodo naši čitatelji pozneje prepričali. Za tem je govoril naš poslanec Klun o naših srednjih šolah ter zahteval od vlade osnovanje paralelk v Gorici, v Trstu in v Mariboru in pa obnovljenje gimnazij v Kranji in v Pazinu. Ta govor priobčili bodemo v našem listu v celoti.

Tu opazimo samo, kako resnične so njegove besede, da je zapisati največ krivde na rovaš naučne uprave, ako smo danes še tako daleč od sporazumljenja med narodnostmi. 15.000 kočevskih Nemcev ima svojo lastno gimnazijo, a 180.000 istrskim Hrvatom se je pa ne privošči. Posl. Swieži je grajal povišanje šolnine, s katero se je zaprla revnejšim pot do šole. Izgovarja se sicer, da se mladi talentirani ljudje oproste šolnine. Ali, koj v prvem razredu je vender-le težko uganiti, kdo je talentiran, posebno pa tam kjer je poučni jezik učencu tuj.

Poslanec Miskolczy je zahteval, da se osnuje v Bukovini še edna srednja šola, ker so sedaj obstoječe uže prenapolnjene. Poslanec Špindler meni, da bi morala vlada pri podržavljenji po občinah vzdrževanih šol gledati v prvi vrsti na vspeh pri zrelostnih izpitih in pa na gospodarske razmere občin. Poslanec Schwegel pravi, da ni potreba gimnazije v Kranji, od kar se je osnovala v Ljubljani druga spodnja gimnazija, pač naj bi se pa napravila v Kranji kaka obrtna šola ali pa trgovska. — V seji dne 11. t. m. je odgovoril minister za deželno brambo na pritožbi dveh čeških poslancev, da se ne ravna v nobeni armadi v Evropi bolje z vojaki nego v avstrijski. Minister se je odločno proti temu izjavil, da bi se vojska, kakor si bodi, ločila po narodnosti. Naša vojska mora ostati skupna obrambo notranjega miru. Teritorijalna razdelitev se je določila iz vojaških ozirov. Vspeh izpitov ednoletnih prostovoljcev so bili v zadnjem času sijajni.

Pri vzprejemu delegacij nagovoril je presvitli cesar kakor običajno tudi letos razne delegate. Z našim poslancem Šuklje-tom je govoril cesar o dolenjskih železnicah ter rekel, da ga veseli, da so se vender konečno dognale obravnave, ter da se nadeja, da bodo prinašale mnogo koristi kranjski deželi. S Tržaškim delegatom Burgstallerjem je govoril vladar o razmerah v Trstu po odpravi proste luke. Burgstaller je rekel, da bode morala država Trstu pomagati, kajti drugače bode Trst podlegel konkurenci drugih mest. Cesar je na to opomnil: Z železnico, čemur je seveda Burgstaller pritrdil. Pomenljive so bile besede, katere je cesar izjavil nasproti češkima poslancema Pollaku in Dostalu. Cesar se je jako nepovoljno izrazil o sedanjih razmerah na Češkem, ter dostavil, da mora priti do sprave, ker je ta sprava državna potreba. Da bi se skoraj vresničile vladarjeve besede ali po zadnjem govoru ministra Gautscha sodeč bojimo se, da je še daleč daleč čas, ko se bode izpolnila vladarjeva želja.

V mornaričnem odseku ogrske delegacije je rekel poveljnik mornarice bar. Sterneck, da se bode odslej bolj polagoma nadaljevalo razvijanje mornarice naše in da zato ni v letošnjem proračunu postavljena nobena svota za napravo novih ladij. Sicer je pa potrebno, da se mornarica še pomnoži in to glede obrane obal, pa tudi preustrojiti bode treba več ladij. Rekel je tudi, da

se vrše dogovori z ogrsko vlado, da bi rabila odslej naša mornarica domači premog namesto angleškega, kar se še zdaj godi.

Železniški odsek državnega zbora je potrdil načrt postave glede podržavljenja gališke železnice Karol Ludovikove. Trgovinski minister je rekel, da se bodo uveli na njej za osebni promet uže .s 1. januarjem 1892 tarifi veljavni za druge državne železnice, za tovorni promet pa še le s 1. julijem 1892.

Slovenska deputacija iz Koroške obstoječo iz 5 županov in 1 župnika, se je predstavila dne 17. t. m. na Dunaji najprvo grofu Hohenwartu, načelniku konservativnega kluba, da se mu je zahvalila za podporo konservativnega kluba glede tirjatev koroških Slovencev. Grof Hohenwart je izjavil deputaciji, da bode konservativni klub tudi zanaprej podpiral opravičene želje koroških Slovencev. Od gr. Hohenwarta je šla deputacija k ministru za poljedelstvo gr. Falkenhaynu ter ga prosila, da bi naklonil slovenskim občinam Koroškim kmetijskega potovalnega učitelja zmožnega slovenščine.

Minister je rekel, da potovalni učitelji niso vladni organi, ter da jim ne more on zapovedovati, da je pa pripravljen dovoliti denarno podporo, ako dobé kakega sposobnega popotnega učitelja, ki jih bode podučeval v slovenskem jeziku o kmetijstvu. Pri justičnem ministru Schönborn-u je razodela deputacija znane pritožbe glede sodstva. Povedala je, da niso uradniki v slovenskih okrajih zmožni slovenskega jezika, ter da se še vedno poslužujejo tolmačev, kateri so sem ter tje celo navadni mešetarji. O slovenskih zapisnikih da še pri sodiščih na Koroškem ni govora. Na to jih je minister vprašal, če tudi v kazenskih zadevah ne, ko mu je deputacija odgovorila, da ne, pomajal je pomenljivo z glavo. Rekel je, da gleda, kolikor le moč pri imenovanjih, da so imenovani jezika zmožni uradniki. Obljubil je, da bode gledal na to, da se naredbe izvršujejo in da bode odpravil nepostavno postopanje, kjer je bode našel.

Dne 18. t. m. sta pa ministerski predsednik grof Taaffe in naučni minister Gautsch ob enem vzprejela deputacijo in sicer v ministerski sobi poslanske zbornice.

Vodja deputacije, deželni poslanec Muri, je v kratkem razložil zahteve koroških Slovencev ki so:

1.) Slovenski jezik naj se vpelje kot izključni učni jezik za vse koroškim Slovencem odmenjene ljudske šole, nemščina pa naj se uči kot učni predmet pričenši s četrtim šolskim letom.

2.) Vpelje naj se nov abecednik.

3.) Na učiteljišču v Celovcu naj se nastavi za slovenščino učitelj, ki ima izpit za srednje šole in ob enem naj se pomnoži število ur.

4.) Nastavijo naj se za slovenske in utrakvistične šole slovenščine zmožni šolski nadzorniki.

5.) Učitelji slovenskim otrokom odločenih šol naj bodo slovenskega jezika popolnoma zmožni.

6.) Rešijo naj se prej ko mogoče ministerstvu izročeni prizivi in prošnje v smislu prosilcev.

Minister Gautsch je odgovoril deputaciji, da se hoče ozirati na želje izražene mu v dotičnih prizivih in peticijah. Rešil jih bode v smislu postave in sicer prav kmalu. Kako jih bode rešil, ni povedal. Deputacija je rekla Gautschu, da je na Koroškem za Slovence glede šolstva veliko slabše nego je bilo pred l. 1869, ko je bila slovenščina celo v Celovški šoli učni predmet.

Ministerskemu predsedniku grofu Taaffeju so poslanci priporočali, naj se ozira na potrebe slovenskega prebivalstva glede političnih uradov. Grof Taaffe je odgovoril na to, da prav rad stori to, ko bi dobil za to zmožnih uradnikov. Rekel jim je naj skrbe, da se oglasi zadostno število prosilcev za take službe, ki bodo zmožni slovenščine, da jih bo on rad vzprejel. Ko so mu rekli, da je na vsem Koroškem sam en okrajni glavar zmožen slovenščine, da je pa še ta nameščen med Nemci, rekel je Taaffe, da ga rad koj premesti v slovenski okraj, ako je le sam zadovoljen.

V par tednih bode toraj Gautsch dejanski pokazal, kaj misli o šolstvu — v občinah v katerih prebivajo Slovenci?

Richard grof Clam-Martinic, odlični član češkega konservativnega veleposestva je umrl dne 16. t. m. na svojej grajščini Smečno.

Primerno, kakor Nj. Veličanstvo cesar pri vzprejemu delegacij — označil je tudi **grof Kalnoky** v delegacije ogrski, politični položaj evropski. Rekel je tudi on, da se ne sme udati pesimističnemu tolmačenju političnega splošnega položaja, čeravno se ne more zanikati, da ne bi bilo popolnoma nobene nevarnosti. Zato je pa treba previdnosti, ter se izogibati vsake provokacije. Ob jednem je zatrdil, da je izmišljena vest, da se misli Avstrija pomikati proti Solunu al se sploh širiti na Balkanu, to vest so raznesli sovražniki naše države, da bi proti Avstriji razburili balkanske narode.

Želji Poljakov glede decentralizacije državnih železnic se ne bode vstreglo iz vojaških ozirov, tako je sklenil ministerski svet pod predsedništvom cesarjevim. Poljakom seveda ni to po volji, ali ne preostaje jim druzega, nego udati se in molčati. Načelnik poljskega kluba je bil radi tega dalje časa v avdijenci pri cesarji ter sam o njej poročal klubu. Kar prinese list „Wiener Tagblatt“ neko vest, kakor je sam izvedel iz prav zanesljivega vira, da je cesar jako resno se izrazil o sedanjim položaji. Napravila je ta vest na občinstvo utis, kakor bi bila vojska uže pred vrata. Da je to strašno razburilo vse kroge, ter napravilo posebno na borzi strah, umeje se samo po sebi. Ali koj drugi dan čitali so se od vseh strani preklici od vladnega časopisja, od poljskega kluba in kasneje tudi od grofa Taaffe-a v poslanski zbornici, ko je odgovarjal na interpelacije, ki so jih storile vse državno zborske stranke. Vtis je bil tem večji, ker se je mislilo, da je „Wiener Tagblatt“ poloficijalni list, kar je pa grof Taaffe odločno zanikal.

Konferencija avstrijskih škofov. Predmeti, o katerih so se posvetovali zbrani škofje v letošnji konte-

renciji so: šola in pouk; vprašanje o katekizmu; cerkvenopravna vprašanja in socijalne zadeve.

Vnanje države.

Iz Rio-de Janeiro — se poroča, da misli vojska na kopnem kakor tudi mornarica proglasiti Fonseca dosmrtnim diktatorjem.

Narodno gospodarstvo.

Trgovska in obrtniška zbornica.

(Konec.)

VII. Za obnovo znamčnega vpisa, katerega je po § 16 zakona o obrani znamek obnoviti vsakih 10 let, veljajo ista določila, katera za vnovični vpis, razen tega je predložiti certifikat o prvotnem vpisu znamke.

Oni štirje znamčni izvodi, kateri se morajo predložiti, morajo biti popolnoma enaki vloženi znamki. Z znamkami, pri katerih se podoba vsled pridejanih dodatkov (odlik, svetinji i. t. d.) razločuje od prvotno vpisane, ravnalo se bode kot z vnovič vpisanimi. Dodatki so le dopuščeni, ako ostane vsled njih znamčna podoba nepremenjena. Če so pridejani starim znankam, ki niso primerne novemu zakonu o obrani znamek, samo mali oznamenilni dodatki (zvezde, kolobarji i. t. d.), vsled katerih se pa ne premeni izdatno vsa podoba, tedaj je mogoče vpisati znamke ne kot vnovič, ampak kot obnovno ter jim tako pripoznati prvotno predpravico (trg. min. 29./6. 1890 št. 27.707).

Pri znamkah, katere so v desetletni dobi veljavnosti svoje menjale svoje posestnike, oziroma so bile prepisane, merodajen je za čas obnove dan in leto prvotnega vpisa (ne prepisa).

VIII. Prepis znamek. Ako je prešla znamčna pravica vsled menjave posesti podjetja na novega posestnika, mora taisti, razun slučajev, v katerih vodi nadalje podjetje vdova ali pa mladoletni dedič znamčnega posestnika, ali se pa nadaljuje podjetje na račun zapuščinske ali konkursne imovine, dati prepisati znamčno pravico v treh mesecih po dobljeni posesti na svoje ime, ker bi nehala znamčna pravica v nasprotnem slučaji.

Da se prepiše znamčna pravica, mora dokazati prosilec pridobitev dotičnega podjetja, predložiti vpisni certifikat, plačati odredbino 5 gold., ter prinesti kolek za 50 kr.

IX. Pri inozemskih prosilcih znamčne obrane uporabljajo se takisto le ta določila, in dati je inozemske znamke vpisati ne samo pri trgovski in obrtniški zbornici na Dunaji, ampak tudi v Budapešti.

Predložiti pa morajo inozemci po vzajemnostnem razmerji med udeleženimi državami tudi certifikate vpisu znamke svoje v domovini ali v izvirniku ali pa v potrjenem prepisu, ako je iz tega certifikata razvidno oznamenilo in stanovišče podjetja ter blago, kateremu je znamka namenjena, onda ni treba predložiti dokazil, navedenih pod I. točka 1 in 2.

Znamke podložnikov Norveške in Švedske in Severoameriških Zjedinjenih držav se vpisujejo vsled posebnih določil in dogovorov o obrani znamek z dne 10. majnika 1890 in 25. novembra 1871 tudi tedaj, kedar obstoje samo iz imen, tvrdk in drugih besed, da je le dokazano, da so vpisane v domovini (trg. min. 10./6. 1891, št. 23.208.)

Da se hitro in gotovo zvršujejo vpisi in da ni zamudnega dopisovanja, dobro je, da inozemci izročajo tukajšnjim pooblaščencem vpisna priznanila.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

Božidar Vuković. Tiskanje slovenskih in hrvatskih knjig na Nemškem. Prve slovenske in hrvatske tiskarne v domovini.

Čudno je, da je junaška Črna Gora imela prvo tiskarno na slovanskem jugu, a Dobrovnik, jugoslovanske Atene, tiskal je vse svoje knjige do prešlega stoletja v italijanskih mestih, ker ni imel svoje tiskarne.

Tudi v Hrvatski je bila ustrojena prva tiskarna v gnezdu junakov, v Senji, a ustrojil jo je 1506. l. neki Gregor, ki je bil v mladosti odšel v Benetke in ondi se izučil tiskarstva. Pozneje je na poziv Senjskega vikarija Silvestra Bedričića prišel v Senj, da natisne več knjig, vse z glagolico, mej njimi tudi misal. Zna se, da je Gregor živel in delal v Senji do 1509. l. Leta 1531. pa nahajamo na Reki v hiši škofa modruškega Šimna Kožičića glagolsko tiskarno. Ta škof je bil namreč 1530. l. v Benetkah, od koder je pripeljal dva italijanska tiskarja Dominika in Bartula, da mu tiskata cerkvene knjige. Ko je Kožić umrl 1535. l., bilo je konec njegove tiskarne.

V Zagrebu je bila tiskarna že 1527. l., katere je bil lastnik Štajerc Hermagora Kraft. Kaj več ne vemo o tej tiskarni. Potem je, kakor je videti, zaspalo vse in spalo do konca 17. stoletja. Okoli 1690. l. pa je ustrojil Pavel Ritter (Vitezović) zopet tiskarno, v kateri se je mnogo tiskalo do smrti njegove 1713. l.

Kakor baron Ungnad, tako je tudi sin neumrlega sigetskega junaka, grof Jurij Zrinski, oklenil se Lutrovega nauka in širil knjige v tem duhu spisane. Ker je Medjimurje bilo imetje Zrinskih, ustrojil je Jurij 1570. l. tiskarno v Nedelišću in natisnil več del, tudi hervatski prevod sv. pisma nove zaveze Mihajla Bučića, naddijakona in župnika na Belici v Medjimurju. Ker pa je bil Bučić tudi pristaš Lutrov, zato so na zapoved hrvatskega cerkvenega zbora vse te knjige sežgali. Razen tega je natisnil v Nedelišću 1574. l. znamenito delo, namreč hrvatski prevod Werböczyjevega ogrskega zakonika, ka-

teri latinski slove: „Tripartitum opus juris consuetudinarii.“ Eden lep odtisek te knjige ima knjižnica hrvatskega vseučilišča v Zagrebu.

Ne ve se za nobeno drugo delo, ki bi bilo v Nedelišću tiskano, tudi ne, kaj je bilo pozneje s to tiskarno. Leta 1587. pa je imel Varaždin svojo tiskarno, katero je upravljal Slovenec Mandelc. Ta Mandelc je bil prvi slovenski tiskar. Leta 1575. je bil ustrojil v Ljubljani prvo tiskarno in natisnil v njej do 1582. l. množino različnih, zlasti slovenskih knjig. Izpod njegovega tiska je izšla na svetlo 1578. l. zelo redka dandanes hrvatska knjiga, namreč: „Kronika vezda znovich zpravliena szlovenskim jezikom po Antolu pope Vrancze, kanovniku Zagrebechkom.“ Isti pisec je na svetlo dal še „Tumačenje evangjelja“, in „Postilo svetih“. Ker pa je bil Lutrovega mišljenja, sežgali so mu vse knjige.

Ravno se je bil Mandelc pripravljal, da začne tiskati slovensko sv. pismo, ko mu doide zapoved, da se mora izseliti iz domovine, ker je bil pristaš Lutrovega nauka. Prepeljal je svojo tiskarno najprej v Güssingen na Ogrskem h grofom Batthyanyom, pozneje v Monyorókerék h grofom Erdödyom, a 1587. l. ga nahajamo v Varaždinu, kjer je tiskal knjige do 1595. l. Tega leta se je preselil bržkone vsled pregnanstva na Ogrsko. Kakor je v Ljubljani po Mandelčevem pregnanstvu prešlo sto let, predno so zopet dobili tiskarno, tako je tudi Varaždin ostal po njegovem odhodu blizu sto let brez tiskarne. Leta 1774. pa nahajamo tu J. Th. Trattnera kot tiskarja, in od takrat ima Varaždin vedno svojo tiskarno.

Pozneje so dobila še druga hrvatska mesta vsaka svojo tiskarno.

Razne reči.

— **Presvetli cesar** je podelil županu v Ložu gosp. Gregorju Lahu zlati križec za zasluge. Čestitamo.

— **Presvetli cesar** je podaril sledečim občinam, po uimi poškodovanim na Koroškem: Sorgu 300 gld., Šmartnem ob Vrbskem jezeru 800 gld., ter občini Steindorf za zidanje šole 200 gld.

— **Upokojen** je č. gosp. Anton Zorman, župnik v Nevljah.

— **Mestni zbor ljubljanski** je sklenil konečno v seji dne 17. t. m., da se pripusti poštnemu erarju prostor na trgu Jožefovem za zidanje novega poštnegs in telegrafskega poslopja.

— **Dolenjska železnica.** Obravnave zaradi zidanja dolenjske železnice, ki so se vršile dalje časa med trgovinskim ministerstvom, kranjskim deželnim odborom in dotičnim komorcijem, so se dognale definitivno.

— **Potrjena izvolitev.** C. kr. trgovinsko ministerstvo je potrdilo izvolitev gospod Ivana Perdana za predsednika in gospod Antona Kleina za podpredsednika trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani.

— **„Matica slovenska“** bode imela dne 25. t. m. odborovo skupščino v društveni hiši na Krongresnem trgu štv. 7.

— **Castiti g. Jakob Lebar**, kaplan v spodnji Idriji, je imenovan za farnega vikarija v Črnem Vrhu.

— **Promoviran je bil** dne 7. t. m. na Dunajskem vseučilišču č. g. Hilarij Zorn, c. kr. profesor na Goriški realki.

— **Cesaričinja vdova**, nadvojvodinja Štefanija je prišla te dni v Opatijo, ter ostane tam tri tedne.

— **Idrijska cesta**, ki pelje od sv. Lucije na Goriškem do Idrije, je sprejeta v državno upravo. Država jo prevzame 1. julija 1892. Za uravnavo ceste je preračunjeno 100.000 gld. Za Baško cesto je dovoljenih za prihodnje leto 15.000 gld.

— **V Bolcu na Goriškem** so se konečno vender-le iznebili prejšnjega župana Jonka, ter je bil izvoljen za župana g. Anton Šulin.

— **Pogorelo je v torek** prejšnjega tedna v vasi Ravne, na levem bregu Soče pri Kobaridu 24 hiš, mnogo gospodarskih poslopij in ves živež. Zgorela je tudi 70 let stara ženica.

— **Razglasilo.** Na podstavi deželnega zakona z dné 18. februvarija 1885. (dež. zak. št. 13) se s tem splošno naznanja, da morajo posestniki žrebcev, kateri hočejo v prihodnji spuščalni dobi spuščati svoje žrebce za plemenitev tujih kobil, zglasiti te svoje žrebce najpozneje do 15. decembra 1891. pri političnem okrajnem oblastvu, v čigar okoliši se nahaja stajališče žrebčevo. Dovoljeno je, zglasilo zvršiti pismeno ali ustno; ob jednem pak je naznaniti ime in priimek, potem stanovišče žrebčevega posestnika, kakor tudi pleme, starost, barvo in stajališče žrebčevo. Za žrebce pod 4 leti in za nôriške žrebce pod 3 leti se ne dajejo dopustila za spuščanje. Kje in kdaj bode izborna komisija zglašene žrebce pregledavala in za nje dajala dopustila, dá se ob svojem času na znanje. C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

— **Umrla** je v soboto zvečer gospa soproga namestnika c. kr. državnega pravdnika v Ljubljani, g. dr. Kavčiča.

— **Prelat Alojzij Karlon**, štajerski, nemško-konservativni deželni in državni poslanec, je nevarno zbolel.

— **Umrl** je v soboto g. dr. Gregor Tušar, c. kr. gimnazijski profesor v pokoji v Gorici.

— **Nova bramboyska vojašnica**, katero je zgradila kranjska dežela, se je izročila v porabo vojaški upravi. Poslopje je napravljeno za dva batalijona vojakov. Poleg tega so pa še velika skladišča in baraka, v kateri bodo nastanjeni vojaki o vojaških vajah. Potrošilo se je za to zgradbo blizo 280.000 gld.

— **V Ločniku na Primorskem** napravi se slovenska ljudska šola.

— **Iz Bueno s Ayres-a** se poroča, da je v pokrajini Santa Fe' naredil vihar mnogo škode. Mesto Arrayoseca je malo ne razrušeno. Prišlo je tudi mnogo ljudi ob življenje.

Iz Angleškega so poročali časniki o strašnih viharjih, ki so posebno na morju provzročili velikanske škode. Veliko ladij se je potopilo ter mnogo ljudi. Tudi iz Španjskega se poroča o raznih nesrečah na morji.

— **Na Koroškem** je nek potepuh napadel 80letnega starčeka Filipa Čereba iz Metlove. A starček se je tako vspešno branil s palico, da je potepuh kar pobegnil.

— **V Švici pogorela** je velika vas Meiringen, ki šteje 2600 duš.

— **V Pragi** našli so v sobi nekega berača z imenom Fran Tvrdy hranilnično knjižico v vrednosti 350.000 gl. in razun tega še razne vrednostne papirje v vrednosti 100.000 gl. Ves imetek ceni se okoli pol milijona gold.

— **Črnogorski knez Nikola** podelil je bulgarskemu pisatelju Petru Ivanovu Danilov red III. vrste; prevel je namreč „Gorski Vienac“ na bulgarski.

— **Nepostaven zakon.** Izraelit Hermann Gross in pravoslavna Sofija Manojlovič hotela sta se poročiti. Po ogerski postavi nista pa mogla stopiti v zakon, ker ni hotel Gross ostaviti svoje vere. Pred nekaj leti preselila sta se na Dunaj. Manojlovičeva izneverila se je pravoslavni veri ter prestopila k židovski, in nato poročila sta se v tamošnjej sinagogi. Dobila sta sina-žida. Toda le kratka jima je bila sreča. Soproga preselila sta se pred meseci v Sentomaš. Toda njiju zakon proglasila je ogrska oblastnija vsled postave neveljavnim in sina nezakonskim. V nedeljo dobil je podžupan dopis od patrijarha Brankoviča, v kojem ga sili, naj dete krstiti ukaže. Zanaprej nosilo bode dete ime svoje „nezakonske“ matere.

— **Požar v grobnici.** Čuvaj grobnice, v kojej je v Mirafioru na Piemonteškem shranjena grofinja Mirafiori, morganatiška soproga kralja Viktorja Emanuela I., našel je te dni razbita vrata, a iz luknje v zidu, za kojem je krsta, valil se je dim. Približavši se, zapazi, da se je prijel ogenj krste. Pogorela je črna blazina, na kojej je ležala glava, kakor tudi bombaž, s kojim je bilo telo ovito. Grofinja Mirafiori umrla je 27. prosinca 1886. v Pizi, in je shranjena v župnijski cerkvi v Mirafioru. Pred tremi leti sezidal je njen sin v bližini cerkve majhno grobnico v slogu Pantheona v Rimu in dal narediti krsto enako Viktor Emanuelovi, koji je pokopan v Rimskem Pantheonu. Na grobu zapisane so besede: Grofinji Rozi di Mirafiori, morganatiškej soprogi Viktorja Emanuela I. — Njen sin Emanuel.

— **Ponarejanje vina.** Dne 8 t. m. je došla državnemu zboru peticija Dunajskih vinskih veletržcev, s'katero prosijo, da bi se postavno prepovedalo prodajati sadno vino pod imenom pravega vina. Letos se je namreč izdelalo nenavadno mnogo sadnega vina, katero se meša s pravim vinom ter se pod imenom pravega vina tudi prodaja. Ta želja ni sicer neopravičena, kajti dete naj se krsti s svojim pravim imenom. Ali dandanes se nam vendar zdi čudno, da se vinski veletržci prekrižavajo, pred mešanjem pravega vina s sadnim moštom. — Da bi ga le oni ne mešali — še s kako hujo stvarjo — kakor je nedolžni sadni mošt.

Budimpeštanske tržne cene z dne 18. novembra 1891.

Pšenica gld. 10.85 do 11.50, rž gld. 10.40 do 10.55, ječmen gld. 6.60 do 6.75, oves (novi) gld. 6·40 do 6.65, proso gld. 6.— do 6.25.

Kurzi na Dunajski borzi dne 19. novembra

Papirna renta	gld.	89·95.
Srebrna „	„	89·35
Zlata „	„	107.35
Marcijeva renta	„	101·40.
Napoleondori (20 frankov)	„	9·50.
C. kr. cekini	„	5·63
Nemške marke	„	58·12½.

Št. 8901.

Razglas.

Dné 2. januarja 1892. l. ob 10. uri dopoldne vršilo se bode v deželnem dvorci IV. izžrebanje 4% obveznic kranjskega deželnega posojila.

Od deželnega odbora kranjskega

v Ljubljani dné 4. novembra 1891.

J. Giontini v Ljubljani,

trgovina s knjigami in papirjem.

Največja zaloga

slovenskih molitvenih knjig in spisov za mladino in priprosto ljudstvo.

Imeniki se pošiljajo brezplačno.

Zaloga vsakovrstnega papirja in pisnih potrebščin,

kakor: pisarniškega, konceptnega in pismovnega papirja, zavitkov s firmo in brez nje, peres, tint, šolskih stvarij i. t. d.

Dobro blago, nizke cene.

Prodaja se na debelo in na drobno.

● *Kdor želi dobi cenik zastonj.* ●

ZALOGA goslij, kitar, citer, klavirjev (preigranih), **strun in posamičnih sestavin.**

☛ **Šolske knjige za ljudske in srednje šole.** (4)

Odgovorni urednik **Gustav Pirc.** — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.